

İsmayilli rayonuna Xalq şairi Musa Yaqubun qəbrini ziyarət etməyə getmişdim. Buynuz kəndinə çatıb ustadın məzarını ziyarət elədim və onun haqqında tamamlamaqda olduğum kitab üçün şairdən həlallic istədim. Musa Yaqub kiçik bir qəbiristanlığa böyük bir şöhrət bağışlayıb və onun şəxsiyyətinə, poeziyasına olan sevgi nəticəsində insanlar axın-axın gəlib şairin məzarını ziyarət edirlər.

Musa müəllimin yanında həyat yoldaşının məzarına baxanda, fikrimdən keçdi ki, adamlar şairin poeziyasının, istedadının, şəxsiyyətinin Zöhrə xanımına dözümlünün, iradəsinin ziyarətinə gəliblər. Sonra şairin evinə getdim. Düzü, ora gedəndə nə mənim qəlbimdə itki hüznü vardı, nə də həyat-bacada hüsr ab-havası. Sanki orada ələ bir atmosfer vardı ki, həmin atmosferin qəlbinə Musa Yaqubun əbədiyyətinin rəyihəsini yaymışdı. Və o havanı alan hər kəs cismani ayrılığın hüznündənsə, əbədi bəlgəliyin məmnunluğuna qapılmışdı.

Musa müəllim xoşbəxt insan idi, həm yaradıcılıq, həm şəxsiyyət, həm də ailə baxımından: tale onun əyri yollara gedən cığırılarını bağlamışdı, şəxsiyyət ülgüsü onun sınımlıqlığına qapılar açmışdı, ailə üzvləri isə onu dövrələyən mənəvi mühafizəçilərə çevrilmişdilər. Şair üçün bundan böyük səadət aramağa dəyərmidi?..

Musa Yaqubun qızları - Səhər və Yaqut xanım ilə söhbət edərkən, Heygelin bu fikri yadıma düşdü: "Eşqin həqiqi mahiyyəti ondadır ki, özün haqqında düşüncələrdən əl çəkərsən, özünü başqa bir "Mən" də unudasan və bu yoxa çıxma və unutmaya ilə də ilk dəfə olaraq özün özünü dərk edərsən və özün özünü ölənsən." Musa Yaqubun qızları atalarının şəxsiyyətinə, yaradıcılığına olan sevgilərindən özlərini, öz varlıqlarını unudub, sanki ələ Musa Yaqublaşmışlar. Ataları haqqında sevgi ilə danışmaq məsələsində bir-birinə, sözün yaxşı mənasında, aman verməyən baxanların şövqlə, məhəbbətlə etdikləri söhbətə yoldaşlıq edəndə "Leyli və Məcnun" daki aşağıdakı sətirlər beynimdən keçdi:

Məndə olan aşkar sənsən,
Mən xud yoxam, ol ki var - sənsən!
Gər mən mən isəm, nəsən sən, ey yar?
Vər sən sən isən, nəyəm mən-zar?

Elə Füzuli də belə böyük eşqi, istəyi başqasına çevrilməkdə görmürdümü, ruh yoldaşı olmaqda aramırdımı?

- Musa müəllim şeirlərini bu evdə, bu otaqda yazırdı?

Səhər xanım: Hamısını yox. İsmayillidəki evdə də, burada da yazırdı, bəzən Bakıda. Ancaq biz onun seir yazdığına çox zaman görmürdük. Dədə deyirdi ki, yazmaq, toxum atmaq kimidir. Yeni demək istəyirdi ki, şeir qəlbimdə böyüyür, ancaq dünyaya göz açmaq məqamı yetişməyə qədər bu masada doğulur. O, şeirlərinə övladları kimi baxırdı.

Yaqut xanım: Onun oxuduğu hər qəzetin kənarında mütləq bir misra, yaxud fikir olurdu. Dədənin yazdığı olan balaca bir kağızı belə atırmırdı. Sonra onlar bir-bir, ayrı-ayrı şeirə dönürdü. Bu günə qədər də o kağız parçalarını, ona gələn oxucu məktublarının eksəriyyəti saxlamışdıq.

- Səhər xanım, qürbətə - Avropada yaşamağınız atanızı çoxmu incidirdi?

Səhər: Əslində, o, mənə konkret olaraq "qayıt, gəl", ya da "danxıram" demirdi, çünki mənə tam mənadə qürbətə hesab etmirdi.

- Xarakterinizə diqqət edəndə fərdi xüsusiyyətlərinizin hansı, sizcə, Musa Yaqubdan, hansı ananız Zöhrə xanımdan gəl-mədir?

Səhər: Qadın kimi bir çox xüsusiyyətləri anamdan götürmüşəm, ancaq poeziya duyurum atamdan keçib.

Yaqut: Fərid, biz Musa Yaqubun övladları olsaq da, bizi anamız formalaşdırıb. Biz doğulanda dədənin ruhu ilə doğulmuşuq.

Səhər: Musa Yaqub söze çörək kimi baxan adam idi, amma çörək yeri kimi yox. "Sözün bəreketi" deyilən bir deyə var. Bax, söz kəsən adamlar bir ömür bir-birinə sadıq, sədaqətli olurlar. Dədə xəstə olanda belə bir kəlmə artıq söz demədi, insanların bir kitablıq sözünü Musa Yaqub iki-üç cümle ilə o qədər gözəl söyləyirdi ki.

Yaqut: O neyisə böyütməkdən, şişirtməkdən uzaq insan idi.

Səhər: Biz hər şeyi, hər hərəkətimizi ona uyğunlaşdırırdıq.

Yaqut: Elədi!

Səhər: Bu otağı biz yığırdırırırdıq. Hər dəfə bu otağı yığırdıranda dədənin əlyazmalarına baxırdıq ki, görək təze nə yazıb. Yarımçıq yazılarını gözəndən uzaq yerə qoyurdur ki, biz oxumaıyıq. Dədənin ilk oxucuları biz olmuşuq. O, hamıdan çox bizim zövqümüzə, tənqidimizə inanırdı.

- Bildiyim qəder Musa Yaqubun kiməsə ağır açmaq, yaxud xahiş etməklə arası olmayıb...

Yaqut: Bax, məsələn, deyə ki, sən dədənin ən yaxın dostusan və bizim də ələ bir işimiz var ki, sifir sənəndən keçir. Dədəyə əziyyət verməmək üçün gedib problemimizi ona deməzdik. Çünki ağır açmağı sevməzdi. Bir şeirində bu barədə yazır:

*İxtiyar sahibi dostlar görmüşəm,
İstəsə yox edər hər çətinimi.
Amma stolları övündə hər dem
Bitmək istəmirəm bir ağac kimi.
Bəlkə, heç dediyim göyməyəcək,
Kiminsə cavabı sətir olacaqsə,
Sözüm qalacaqsə əldə, ayaqda,
Mənəncün bu da bir dərd olacaqsə,
Qoy qalsın bir yana "baxım", "görüm" də;
Stollu, möhürü dostların haqda
Qalım o əvvəlki təsəvvürümdə,
Qalım o əvvəlki sədəqətimdə.*

Səhər: Çünki, atam maddi dünyaya adamı deyildi. Biz həmişə dünyaya atamızın gözləri ilə baxmışıq.

Yaqut: Biz heç vaxt iddialı olmadıq, iddialı olsaydıq, bəlkə, indi başqa məqamlarda iddik. O, bizi həmişə böyüklüyü ilə yox, təvazökarlığı ilə təəccübləndirib, heç vaxt onun "mən, mən" dediyini eşitməmişik. İndi onun sanbalını tam mahiyyəti ilə bilirəm və onun qızı olmaqla fəxr edirəm. Bu gün də mə-

Bir dəfə, İsmayillidə yaşayan vaxtlarımız idi. Çingiz əmi ilə dədə gəldilər. Anam da evdə yox idi. Özləri özlərinə bir xudmani süfrə hazırladılar. O vaxtı Əliağa Kürçaylı rəhmətə getmişdi. Qızı da bu ölümdən təsirlənib özünü dənizə atıb intihar etmişdi. Bu hadisə onları çox sarsıtdı. Və ələ ürəkəndən, ələ yangı ilə oxudular ki, o qəmli səsləri indi də qulağımdadır. "Apardı sellər Saranı" mahnısını oxudular. Anamın vəfatından sonra isə "Süsən sünbül bitirmişəm, mən yarımı itirmişəm" mahnısını oxuyardı.

zarını ziyarət edəndə dedim ki, bu qürura, bu əminliyə görə sənə təşəkkür edirəm (kövrəlir).

- Şairin həyat yoldaşı Zöhrə xanım Musa Yaqubun şagirdi olub. Adətən, bu tipli ailələrdə kişi bir tərbiyəçi, öyrədicisi missiyasında olur, həyat tərziyəsinə ömür-gün yoldaşı ilə də bölüşür. Sizcə, ananız Musa Yaqubdan nələri öz etmişdi?

Yaqut: Anam atamı müəllimi kimi sevib. Anam anasını tez itirib, yetim qız olub. Dədəm deyirdi ki, şalvar, köynək üstləməyi belə ona mən öyrətmişəm.

Səhər: Adətən, dədə evə qəzet və jurnallarla əldə gəlirdi. Anam o jurnalları, qəzetləri böyük sevgi ilə oxuyardı, Azərbaycan filmlərini sevir və onları biz də sevirirdi.

Yaqut: Bir dəfə Əzizə Cəfərzadə ilə Əzizə Əhmədova bizə gəlmişdilər. Əzizə Cəfərzadə anamla söhbətdən sonra dedi ki, sənə heç oxumaq lazım olmayıb, sən ələ "Musa Yaqub universiteti"ni bitiribsen.

- Bəs Musa müəllim millət vəkili olandan sonra həyatınızda nələrsə dəyişdi?

Səhər: Dədənin bir köhnə "Moskvic" maşını vardı.

Yaqut: Ona "Mosu" deyirdik (gülürük).

Səhər: Dədəm dedə, bu maşını dəyiş, daha yaxşısını al. Dedi mənə belə söz deməyin, bu maşınla Milli Məclisə gedib, bu maşınla da qayıdacağam.

- Millət vəkili kimi xalqa xidmətlərindən nələri xatırlayırsınız?

Yaqut: Kimin işindən ötrü hara lazımdır, gedirdi. Məsələn, millət vəkili olanda bir qonşumuzun Kürdəmirə problemi yaranmışdı, onun "Kamaz"ına minib həmin rayona getdi. Qonşumuzun işini yoluna qoyub geri qayıtdı. Camaata, seçicilərinə qarşı çox həssas idi, kimin nə problemi olarsa, kömək etməyə çalışırdı.

- Musa müəllimin həm də şux zarafatları vardı...

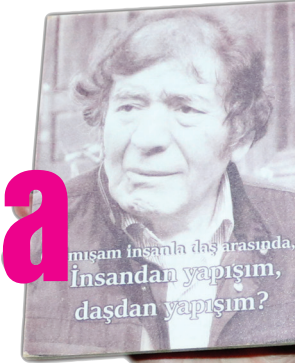
*Başdan-başa xəstə və yorğun, hünərim yox.
Yonqar kimi yonmuş məni dövrən, xəberim yox.*

Yaxud Qazi Bühranəddinin yazdığı bu misraları zümrümə edirdi:

*Gedən birdi, gələn birdi, qalan bir,
Gedən gəlməz, gələn qalmaz, - ecab sirr.
Bir əvvəl var, bir axır var deyirlər,
Yalan sözdür - nə əvvəl var, nə axır...*

Yadımdadır ki, dədə bu şeiri çox ürkəndən oxuyardı:

*Könlümün şişsinə bir ləmcək dəysə sınar,
Bunun insafına bax ki, götürüb daşı vurur.*

*...mısan insanlı dən masada,
İnsandan yapışım,
daşdan yapışım?*

Biz həmişə dünyaya atamızın gözləri ilə baxmışıq

Musa Yaqubun qızları: "Musa Yaqub söze çörək kimi baxan adam idi, amma çörək yeri kimi yox"

Biz heç vaxt iddialı olmadıq, iddialı olsaydıq, bəlkə, indi başqa məqamlarda iddik. O, bizi həmişə böyüklüyü ilə yox, təvazökarlığı ilə təəccübləndirib, heç vaxt onun "mən, mən" dediyini eşitməmişik. İndi onun sanbalını tam mahiyyəti ilə bilirəm və Musa Yaqubun qızı olmaqla fəxr edirəm. Bu gün də məzarını ziyarət edəndə dedim ki, bu qürura, bu əminliyə görə sənə təşəkkür edirəm

bitirmişəm, mən yarımı itirmişəm" mahnısını oxuyardı. Anamın itkisindən sonra tez-tez onun məzarına ziyarətə gedirdim. Deyirdim, ay dədə, gəl birgə gedək. Deyirdi yox, getməirəm, mənəndən salam deyərsən. Amma inan ki, dədəmi xəstəliyə salan anamın yoxluğu oldu.

- Musa müəllimin itkisi barədə fikirlərinizi bilmək istərdim....

Səhər: Mən atamın ölmünə inanmıram. Onun məzarına baxıb fikirləşirəm ki, burada yatan Musa Yaqub deyil. Bəlkə də, ölən Musa Yaqub poeziyasındakı mənəm.

zəl hansı nümunəni daxil etmək olar ki?

Yaqut: Bir də bu şeiri qarşıma həsr edib:

*Böyük fikir qanadıya
Uçulmaya uçmaq olar,
Xirda-xuruş fikirlərlə
Kol-koslara endinsə heç.*

*Bir dünyəvi məhəbbətlə
Bülbül dili açmaq olar,
Samanlıqda dən üstündə
Cikkildəyib dindinsə heç.*

*Eh, arxadan gələnlərə
Tanlaşmaya nə var, bala,
Hünərin var yetiş görürm
Birinclər gedən yola.*

Yaqut: Atam ölməmişdən, ondan ötrü daha çox danxırdım. Götürüb zəng vururdum ona, deyirdim ki, dədə, bir gün sənin səsinə telefonun o başında tapmayanda nə edəcəyəm? Deyirdi, ne olub, yene nə dolubsan? Sonra da bezen bu şeirini oxuyurdun:

*Bir də sızım-sızım göynəyəcəksən,
Sonra bu qışa da öyrənəcəksən*

- Sizə yazdığı şeirləri xatırlayırsınız?

Yaqut: "Gedəsən, gedəsən qayıtmayasan", "Payız işığı" şeirlərini mənə yazıb.

Səhər: "Sən Allah, bu dərdi mənə danışma" şeirini də mənə yazıb.

- Bəs qarşınızın Şəhriyara hansı şeirləri ithaf edib?

Səhər: "Quşların qış söhbəti" adlı uşaq poemasını Şəhriyara yazıb. O şeiri heyf ki, dərsləklərə salmırlar. Adam yanib-yaxılıb ki, dərsləklərə o şeirdən gö-

*Bu dünyanın kəhər atı,
Səmənd atı ola-ola,
Hər yerışı yerışı bilib
Kor yabiya mindinsə heç.*

*Bəxtdə varsız, bağda barsız,
Dağda qarsız qalsan belə,
Heç demə ki, zaman belə,
Dövrən belə, insan belə
Yeri bağlı, göyü bağlı
Kibrit çöpü olsan belə,
Bir kimsənin çırağını
Yandırmamış söndünsə heç.*

- Musa müəllimin ictimai-siyasi məmnunlu şeirlərinə görə ailənizə hər hansı formadasa təzyiqlərlə olubmu?

Yaqut: Xeyr, olmayıb. İqtidar düşərgəsindəkilər də, müxaliflər də atamı çox sevirdilər. Çünki onun təmizliyinə hər kəs inanırdı. Yüksək vəzifəli məmurlar da bildirirdi ki, ana öz övladını sevgisindən danladığı kimi, Musa Yaqub da Vətəni çox istədiyinə görə o cür tənqidli şeirlər yazır. O, bir şair kimi ölkəsini, cəmiyyətimizi gözəl görmək istəyir. Bir şeirində dediyi kimi:

*Şuluq uşağını tənbəh əyləyən,
Ana qəzəbidir nifrətim sənə.*

- Musa Yaqub poeziyasına olan sevginiz övladlarınızda da sirayət edibmi?

Səhər: Qızım Nərgiz poeziyanın vurğundur. Amma istəməzdim ki, poeziyanı belə dərinləndirən duysun, adətən, o cür insanlar həddən artıq həssas olurlar.

Yaqut: Mən də oğlum Rüfət poeziyanı gözəl duyur. Ancaq deməzdim ki, bu xüsusiyyət ona mənəndən keçib. Çünki o duyğular onda doğulandan var. Fərid, mənə, insan doğulanda bir çox yüksək keyfiyyətlər də onunla birgə dünyaya gəlir. Bəlkə də, insanlar yaşa olduqca o keyfiyyətləri itirir, ancaq saf insanlar həmin cəhətləri özlərində qoruyub-saxlayırlar. Nə bilim, hər halda, mən belə düşünürəm...

**Söhbətəşi:
Fərid Hüseyn**

